

WISDOM, CULTURE AND CIVILIZATION: KÖPRÜ JOURNAL

AHMET DURSUN

Doktorant, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı

ABSTRACT

This study aims to determine the place and importance of Köprü magazine as an intellectual magazine representing a circle of movement formed around the ideas of Said Nursi.

Köprü Journal, which started its publication life as a "monthly magazine of ideas and arts" in 1977 under the motto "Bridge to Knowledge, Wisdom, Civilization", changed its format in 1994 and turned into a quarterly magazine of contemplation and ideas with an academic identity.

Köprü, which has changed its format since 1994, has taken on an academic identity since its 46th issue and turned into a quarterly magazine of ideas and contemplation.

It is seen that Köprü, which has the status of a peer-reviewed journal in terms of academic journal systems, has implemented the natural peer-reviewed system since it started its publication life.

Aiming to draw attention to the social, spiritual, economic and political problems that Turkey has been experiencing in every field for a long time in the light of Bediuzzaman Said Nursi's views and evaluating the issues from the Risale-i Nur perspective, Köprü addresses many controversial issues in the social and political fields and focuses on the fundamental problems of humanity.

This study is limited to the magazine's period after 1994, and the period between 1977 and 1994, when the magazine was published monthly, was excluded from the study.

Of course, this period, which attracts attention with its writers in the field of literature and art as well as the current issues discussed in Turkey, is a serious research subject.

Understanding Köprü's attitude in the post-1994 period, when it also included research on Risale-i Nur is extremely important in terms of evaluating all aspects of the basic issues that Turkey has been discussing around "democratization" since the Constitutional Monarchy and analyzing the ideas of an Islamic group that has shaped the intellectual structure of Turkey and the Islamic world on these issues.

Keywords: Köprü Journal, Bediuzzaman Said Nursi, Turkish Democracy, Democratization, Ontological Problems, Faith.

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma

Geliş Tarihi: 17.04.2024

Kabul Tarihi: 18.05.2024

Yayın Tarihi: 15.06.2024

Yayın Sezonu: Ocak-Haziran

Makaleye Atıf Bilgisi

DURSUN Ahmet, (2024). "İlme, İrfana, Ümrana: KÖPRÜ Dergisi".

Muhafazakâr Düşünce Dergisi. Yıl: 20 Sayı: 66. (298-316)

muhafazakardusunce • yıl: 20 - sayı: 66 • Ocak-Haziran 2024

İLME, İRFANA, ÜMRANA: KÖPRÜ DERGİSİ

AHMET DURSUN

öz

Bu çalışma, Türkiye'deki fikir dergiciliğinde Köprü dergisinin yerini ve önemini belirlemeyi amaçlamaktadır.

1977 yılında "aylık fikir ve sanat dergisi" olarak yayın hayatına "İlme, İrfana, Ümrana Köprü" adıyla başlayan Köprü dergisi, 1994 yılından itibaren format değişikliğine giderek akademik bir hüviyette üç aylık bir fikir dergisine dönüşmüştür.

Akademik dergi sistemleri açısından bugün Hakemli Dergi statüsünde yer alan Köprü'nün başlangıcından itibaren doğal hakemlik sistemini uyguladığı görülmektedir. Türkiye'nin öteden beri her alanda yaşadığı sosyal-manevi-iktisadi-siyasi problemlere Bediüzzaman Said Nursi'nin görüşleri ışığında dikkat çekmeyi ve Risale-i Nur perspektifinden meseleleri değerlendirmeyi amaçlayan Köprü'nün sosyal-siyasi alanlarda bir çok tartışma konusunu ele aldığı, insanlığın temel problemlerine dikkat çektiği gözlenmektedir.

Bu çalışma, derginin 1994 sonrasıyla sınırlandırılmış olup, derginin aylık olarak çıktığı 1977-1994 arası çalışma dışı bırakılmıştır. Elbette Türkiye'nin tartıştığı aktüel meselelerin yanında edebiyat ve sanat sahasındaki kalemleriyle de dikkat çeken bu dönem ciddi bir araştırma konusudur. Zira bu dönem, Türkiye'nin darbeler, otoriterleşme, demokratikleşme gibi olgularla birlikte hızla değişen sosyal ve siyasi yapısı karşısında dinî ve muhafazakar kesimlerin nasıl bir tavır takındığını anlamak açısından son derece önemli ipuçlarına sahiptir.

Köprü'nün Risale-i Nur araştırmalarına da yer verdiği 1994 sonrası dönem de hem Türkiye'nin Meşrutiyet'ten bu yana "demokratikleşme" olgusu etrafında tartıştığı temel meseleleri her yönüyle değerlendirebilmek hem de Türkiye'nin ve İslam dünyasının fikrî yapısına yön vermiş olan İslamî bir grubun bu hususlardaki fikirlerini tahlil edebilmek açısından son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Köprü Dergisi, Bediüzzaman Said Nursi, Türkiye Demokrasisi, Demokratikleşme, Ontolojik Problemler, İman.

Giriş

Türkiye'deki fikir dergiciliğinin tarihi hareketliliğini Meşrutiyet yıllarına kadar götürmek mümkündür. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük dalgalanmalara ve değişimlere sahne olan Türk fikir hayatının şekillenmesinde dergilerin nasıl bir rol oynadığı önemli bir inceleme alanıdır. Şüphesiz bu inceleme, Türk modernleşmesi olarak adlandırılan süreçle ilgili önemli ipuçlarına da sahiptir.

İçine düştüğü bunalımlı halden kurtulabilmek için çeşitli alanlarda Batılılaşma hareketini başlatan İmparatorluğun bu anlamda resmi ilannameyi sayılan “Tanzimat Fermanı” Tanpınar’ın ifadesiyle asırlarca teraküm etmiş değerleriyle oluşan bir medeniyetin terkidir. “Tanzimat’la birlikte imparatorluk asırlarca yaşadığı bir medeniyet dairesinden çıkarak mücadele halinde bulunduğu başka bir medeniyet dairesine girdiğini ilan ediyor, onun değerlerini açıkça kabul ediyordu.” (Tanpınar, 1976: s. 129) şeklinde ifade edilen bu durum kültür ve medeniyet değişimi üzerinden okumamız gereken birçok problemi de beraberinde getirir. Medeniyet buhranı olarak da niteleyebileceğimiz bu anomi hali, kurtuluş reçetesi olarak görülen yeni fikir akımlarını da beraberinde getirecektir.

Osmanlı’nın içine düştüğü kötü durumdan kurtulabilmesi için dönemin aydınları tarafından bir çare olarak devlet erkanına ve topluma önerilen İslamcılık, Batıcılık, Türkçülük ve Osmanlıcılık olarak dört ana grupta toplayabileceğimiz bu fikir akımlarını incelerken bu fikirlerin naşir-i efkari sayabileceğimiz fikir dergilerini de ele almak gerekir. Bilhassa çok hareketli geçen Meşrutiyet yıllarında dönemin fikir hayatının canlılık kazanmasında ve yayılmasında dönemin fikir dergileri önemli rol oynamıştır. Reformistlere karşıtlığı ile bilinen, başyazarlığını Mustafa Sabri Efendi’nin yaptığı Beyanul Hak; yenilikçi yorumlarıyla mümasillerinden ayrılan, Mehmet Akif ve Eşref Edip öncülüğünde şekillenen Sırat-ı Müstakim ve Sebilürreşad gibi İslamcı dergileri (Şentürk, 2011: s. 90-91); Abdullah Cevdet’in çıkardığı Batılılaşma hareketinin öncüsü niteliğindeki İctihad’ı; Ziya Gökalp, M. Emin Yurdakul, Ömer Seyfettin gibi Türkçülük akımının önde gelen isimlerinin etrafında toplandığı Yeni Mecmua, Genç kalemler, Türk Yurdu gibi Türkçü dergileri ve etrafındaki isimleri incelemeyen fikir hayatımız hakkında sağlıklı sonuçlara ulaşmak zor olacaktır.

Osmanlıcılık dışındaki fikirlerin günümüze kadar uzanan devamlılığı düşünülürken bu fikir akımlarının yayılmasında ve hayat bulmasında etkili olan dergilerin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu dergilerde yazan aydınların bir kısmının Cumhuriyet’in kurulmasında da etkili olduğu düşünülürse fikir dergiciliğinin düşünce hayatımızdaki önemi daha iyi anlaşılabilir.

Cumhuriyet'ten sonra da fikir dergiciliğinin devam ettiğini görürüz. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki fikir dergiciliği ile ilgili yapılan bir çalışmada alfabetik sırayla “Aklın Hâkimiyeti, Anadolu, Aydınlık, Dârülfünûn Edebiyat Fakültesi Mecmuası, Dârülfünûn İlâhiyat Fakültesi Mecmuası, Dergâh, Felsefe ve İctimaiyat, Felsefe Yıllığı, Hayat, İctihad, Kadro, Millî Mecmua, Servet-i Fünun, Türk Yurdu, Yeni Fikir” dergileri sayılmaktadır (Kahraman, 2023: s. 488). Çoğunlukla yeni rejimin fikrî temellerini güçlendirmek gibi bir misyona da sahip olan bu dergilerden sonra, özellikle 1940'lı yıllar, sosyal ve siyasî hayatımızda pek çok hareketliliğin yaşanması nedeniyle yeni bir dönemin habercisi niteliğindedir. İkinci Dünya Savaşı'nın meydana getirdiği siyasi-sosyal-ekonomik sıkıntılara ve tek parti döneminin farklı politikalarına rağmen bu dönem fikir ve edebiyat tarihimiz açısından verimli yıllardır. Bu yıllarda Türkçü-Turancı çizgiyi temsil eden Orhun, Ergenekon gibi dergilerle birlikte Türk- İslam senteziyle yoğurdukları milliyetçilik anlayışını geniş halk kitlelerine ulaştırmaya çalışan Necip Fazıl'ın Büyük Doğu'su, Osman Yüksel'in Serdengeçti dergileri, fikrî sahada oldukça etkilidir. Çok partili dönemi ifade eden 1950 sonrası, oluşan hürriyet havasının Türkiye'nin rutini haline gelen darbeler nedeniyle sürdürülemediği, sağ-sol nitelemesiyle ideolojik temelli fikir ayrılıklarının fikrî zeminin dışında çatışmaya dönüştüğü yıllardır. Yön Dergisi, Türk Solu ve Ant, Aydınlık, Sosyalist gibi dergiler sol muhalif hareketin sözcülüğünü yaparken Türk Yolu, Töre, Bozkurt, Büyük Ülkü gibi dergiler de milliyetçi cephenin sözcüsü durumundadır. (Ölçekçi, 2016: s. 270-271)

Günümüze kadar gelen bu süreçte bugün de aynı canlılığın devam ettiğini, “demokrasi, insan hakları, özgürlük, adalet, eşitlik, laiklik, din-siyaset-toplum ilişkileri” gibi konuların dergiler etrafında tartışılmaya devam ettiğini, bugün de kendilerini muhafazakar, demokrat, liberal, milliyetçi vb. fikirlerle özdeşleştiren kimi aydınlarımızın farklı fikir dergilerinin etrafında toplandıklarını söylemek mümkündür. Şüphesiz demokratikleşme sancısı devam eden bizim gibi toplumlar için söylenecek farklı şeylerin olduğunu göstermesi açısından fikir dergiciliği son derece önemlidir (Sönmez, 2007: s. 13).

Fikir Dergiciliğinde Köprü'nün Yeri

Tarihi perspektifiyle değerlendirildiğinde, fay hatlarıyla dolu bir zeminde devam eden fikir dergiciliği içinde Köprü'nün yerini belirlemek için öncelikle şu temel soruyu cevaplamak gerekir:

Köprü İslamcı bir dergi midir?

Genel bir refleks olarak Batı'ya karşı Doğu'yu, yeniye karşı eskiyi, moderniteye karşı geleneği temsil eden İslamcı dergiler içinde Köprü'yü nasıl konumlandırabiliriz? Şüphesiz bu soru, hâlâ ortak bir tanımı üzerinde uzlaşamayan İslamcılığı da tartışmaya açacaktır. Farklı ve çoklu İslamcılık tanımlamaları içinde elbette Köprü'yü içine alan ya da onu dışarıda bırakan tanımlar olacaktır. Hali hazırda bu sorunun en doğru cevabını derginin varlık sebebini ifade eden yayın prensiplerinde ve amacını ifade eden içeriğinde aramak doğru olacaktır.

1970'li yılların başında "İlme, irfana, ümrana" diyerek başladığı yayın hayatını bugüne kadar sürdüren Köprü dergisini, öncelikle Tanzimat'tan beri yaşanagelen Doğu-Batı çatışması bağlamındaki dualitenin doğurduğu sonuçlarla birlikte, tarihî-manevi değerlerle korunma altına alınmış tüm geleneksel yapıyı alaşağı eden inkılap dönemi Türkiye'sinin yaşadığı ontolojik kopuşlara çare arayan, Türkiye'nin yaşadığı sosyal-manevi buhranlara merhem olmaya çalışan sesler içinde değerlendirmek gerekecektir. "Cumhuriyetin kuruluş devrinde bir asırdan beri devam eden medeniyet mücadelesinin kesin zaferi, Medeni Kanun ve laisizmle kazanılmıştır. Büyük Millet Meclisi'nden Medeni Kanun'u geçirmek ve Anayasa'dan "devletin dini İslam'dır" hükmünü çıkararak dini laisizm prensiplerine göre tasfiye etmek, devrim davamızın taç giyme törenidir." (Atay, 2022: s. 515) şeklinde itiraf edilen, İslamî anlayışla birlikte her alanda dinî değerlerin tasfiyesi anlamını taşıyan inkılap hareketleriyle birlikte; öze, hakikate kavuşturacak arayışların sesi olarak muhafazakâr-İslamcı dergilerin varlığı Türkiye'de önemli bir misyon üstlenmiştir. Bu bağlamda Köprü dergisi de aynı çabanın ürünüdür. Yalnız bir farkla ki Köprü, Türkiye'nin öteden beri her alanda yaşadığı sosyal-manevi-iktisadi-siyasi problemlere Bediüzzaman Said Nursi'nin görüşleri ışığında dikkat çekmeyi ve Risale-i Nur perspektifinden meseleleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu yönüyle son derece özgün bir dergi olan Köprü'nün ayırt edici özelliklerini birkaç maddede toplamak mümkündür.

İlk olarak, yaşadığımız dünyanın siyasi, sosyal, ekonomik problemlerine Bediüzzaman Said Nursi'nin görüşleri ışığında dikkat çekmesi, Risale-i Nur'un bilhassa Tevhid, nübüvvet, haşir ve adalet gibi temel konularını ferdi ve sosyal hayata bakan yönleriyle entelektüel camianın dikkatine sunması, geleneksel İslam düşüncesinin çare üretmediği temel problemlere Risale-i Nur ekseninde cevaplar araması, Köprü'yü diğer fikir dergilerinden ayıran özgün bir özellik olarak göze çarpmaktadır.

İkincisi “modernite ve gelenek arasında yeni bir duruş ortaya koyması” Köprü’yü ayrı bir yerde konumlandırma zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Köprü “ne modernitenin ortaya çıkardığı despotizm, fanatizm ve sefahata çanak tuttu ne de geleneğin hurafe ve taklitlerine. Her ikisini de analiz ederek bir Kuran tefsir olan Risale-i Nurun günümüz insanına sunduğu imkanları analiz etmeye çalıştı.” (Sönmez, 2007: s. 14) ifadeleri, Türkiye’nin en az bir buçuk asırdır tartıştığı temel meselelerde yeni bir söz ve yeni bir duruşu ifade eden bir dergi profiliyle karşı karşıya olduğumuza işaret etmektedir.

Üçüncüsü, Yaratıcı ile insan arasındaki bağı tarumar etme noktasında modern bir din olarak karşımıza çıkan pozitivizmin yanılıklarına ve dayatmalarına karşı, bilimi de içine katarak günümüz insanını Tevhid hakikatiyle buluşturma ve imanı yeniden keşfetmeyi sağlayan ontolojik yaklaşımıyla yaratıcı ile koparılmaya çalışılan bağları yeniden onarma çabasıdır. Bu yönüyle Köprü “ruh dünyamızı etkileyen anlamlar aleminde çoğunlukla kavuşmayı, ulaşmayı temsil etmiştir” (Yalman, 2007: s. 23).

Son olarak “modern dönemlerde ulus devletlerde görülen baskıcı, otoriter, şekillendirici devlet yapısının Emevilerden itibaren İslam devletlerinde görülmeye başlanmasına da Köprü’nün itiraz” etmesi (Sönmez, 2007: s. 17), demokrasi, insan hakları, hak, hukuk, adalet ve hürriyet gibi kavramlar ışığında, gelenekselleştirilmiş bir İslam anlayışının dışında sözler söylemesi, bilhassa, Avrupa ve Avrupa Birliği gibi İslam aleminin asırlarca mücadele halinde olduğu bir alanla ilgili farklı bir dile ve yoruma sahip olması onu fazlasıyla incelemeye değer kılmaktadır.

Köprü dergisi ile ilgili bugüne kadar detaylı bir inceleme yapılmış değildir. Yüzüncü sayısında “Köprü” başlığında kendi serencamına değinen bir sayı dışında, cemaatlerle ilgili bazı araştırmalarda Köprü ile ilgili yüzeysel bilgilere rastlanmaktadır. Hüseyin Arslan’ın “Dinî Gruplar ve Siyaset, Yeni Asya” adlı incelemesinde Köprü dergisinin kuruluşu ve geçirdiği süreç ile ilgili kısaca genel bir bilgi verilmekte, burada Köprü dergisinin “Türkiye’nin düşünce dünyasını aydınlatmayı amaçladığı” dile getirilmektedir. (Arslan, 2012: s. 99)

Sürekliliği açısından Türkiye’nin en köklü dergilerinden biri olan Köprü, 1977 yılının Nisan ayından itibaren “İlme İrfana Ümrana Köprü” adıyla yayın hayatına başlamıştır. Derginin ismini Cemil Meriç’in koyduğu, yazıya intikal etmiş çeşitli hatıralarda dile getirilmektedir. Derginin ilk sayısında derginin isminin verilmesi ile ilgili “Bir gün “Azizim!” dedi bir dost; “ tarihle, ilimle, irfanla, hülasa her şeyle aramızdaki köprüleri atmışız. Sağda solda boynu bükük ağlayanların

yanında, taş devri usulleriyle köprü yapmaya çalışanlar da var. Bir diğer köşede bazıları mümkün olabildiği ölçüde ince ve dikkatli çalışarak bir köprü yapabilmek için didenip duruyorlar. Galiba en iyisini de bunlar yapıyor.” Ve bir hizmet yarışının timsali olması için derginin adını ‘Köprü’ koyduk.” ifadelerine yer verilmekte, akıl ile kalp, Asya ile Avrupa, ilim, irfan, ümran ile geçmiş, bugün ve yarın arasında kurulacak köprüyü inşaaya çalışmak hedefi belirlenmekte ve “ilim, irfan ve düşünce bakımından bugün ile tarih arasında cihanşümül bir bağ kurmaktan, müesseselerin ve temel değerlerin iyi kavranmasından ve bu değerler üzerinde kabiliyet ve bilgilerin imkanlar ölçüsünde yükseltilebilmesinden” bahsedilmektedir. (Demirel, 1977: s. 1) Bu açıklamalarla birlikte Köprü’nün sloganı haline gelen “İlme, irfana, ümrana” ifadesi ışığında bir içerik incelemesi yapıldığında; tevhid hakikatine ulaştıran ve mana-i harfi bakış açısını kazandıran bir ilim, marifetullahı kavuşturan bir irfan ve Kuran medeniyetinin tüm inceliklerini içinde barındıran bir ümran anlayışının kastedildiği görülecektir.

Yayın hayatına “aylık fikir ve sanat dergisi” olarak başlayan Köprü dergisi 12 Eylül Anayasası karşısında muhalif tavrını ifade eden bir broşür nedeniyle takibata uğramış ve 1982-1983 yılları arasında bir süre kapanmıştır. Sonrasında kesintisiz olarak Aralık 1989’un sonunda yayımlanan 141. sayıya kadar devam eden Köprü, bazı hukuki meseleler nedeniyle de 1990’ın başından itibaren sayı numarasını sıfırlayarak 1. sayısıyla yeniden okurlarına merhaba demiştir. 1994 yılında format değişikliğine giden Köprü, 46. sayısından itibaren akademik bir hüviyete bürünerek üç aylık bir fikir dergisi olarak çıkmaya başlamıştır.

Bu çalışma derginin 1994 sonrasıyla sınırlandırılmış olup, Türkiye’de yazar yetiştiren bir okul kimliğini hak edencesine muhafazakar camiada bilinen bir çok ismi bünyesinde barındıran, Türkiye’nin tartıştığı aktüel meselelerin yanında edebiyat ve sanat sahasındaki kalemleriyle de dikkat çeken Köprü’nün 1977-1994 yılları arasındaki yayın hayatı da ayrı bir inceleme konusu olarak ilgili araştırmacıları beklemektedir. Zira bu dönem, Türkiye’nin darbeler, otoriterleşme, demokratikleşme gibi olgularla birlikte hızla değişen sosyal ve siyasi yapısı karşısında dinî ve muhafazakâr kesimlerin nasıl bir tavır takındığını anlamak açısından son derece önemli ipuçlarına sahiptir.

Köprü’nün Muhtevası

Türkiye’nin en az yüz elli yıllık demokratikleşme süreci boyunca tartıştığı meşrutiyet, cumhuriyet, demokrasi, demokratikleşme gibi temel tartışma konularıyla birlikte fert ve toplum olarak yaşadığı temel problemleri dosya konusu haline getirmeyi amaçlayan Köprü dergisi’nin Türkiye’deki fikrî süreçlere sunduğu katkıyı ortaya koyabilmek bilhassa derginin içerik analiziyle birlikte yayıncılık anlayışını ortaya koymakla mümkün olabilecektir.

Bediüzzaman Said Nursi'nin "Medenilere galebe çalmak ikna iledir, söz anlamaya vahşiler gibi icbar ile değildir" sözü çerçevesinde Risale-i Nur etrafında şekillenen fikrî bir hareketin entelektüel alandaki sözcüsü konumunda olan Köprü'yü bir ideolojinin ya da bir siyasi yapının yayın organı olarak tanımlamak mümkün değildir. Dergiye illa bir "naşir-i efkar" nitelemesi yapılırsa bu alan Risale-i Nur'a hasredilmelidir. Zira derginin kendi tanımlamasıyla "Köprü, Risale-i Nur'un bakış açılarıyla, varlığını tekrar idrak etme yolunda, Risale-i Nur'un günümüz insanına sunduğu imkanları analiz etmeye çalışarak Kur'an Medeniyeti ile insanları tanıştırmayı amaçlayan bir fikir dergisidir." (Editör, Güz 2007: s. 7)¹

Bu tanımlamalar ve değerlendirmeler, derginin akademik hüviyette yayımlanmaya başlayan 1994'teki ilk sayısında "Yeniden Merhaba" başlığıyla okuyucuya duyurulan "Köprü, bundan böyle, son günlerde isminden sıkça bahsedilen Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri ve Kur'an'dan, asrın ihtiyacına uygun tefsir ederek te'lif ettiği Risale-i Nur'lardan söz edecek." (Editör, Bahar 1994. s. 1) amacına uygundur. Diğer dosya konuları da incelendiğinde Köprü'nün Türkiye'de tartışılan temel meselelerde politik bir dil kullanmadığı, akademik yaklaşımı ve ciddiyeti koruyarak Risale-i Nur çerçevesinde temel meseleleri dosya konusu yaptığı görülmektedir. İlk sayısında "Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında Doğu ve Güneydoğu Hadiselerinin Gerçek Reçetesi" başlığını dosya konusu olarak ele alan (Köprü, Bahar1994. Sayı 46) dergi böylece Türkiye'nin tartıştığı temel meseleleri dosya konusu yapacağının da işaretlerini sunmakta ve yayın hayatı boyunca bu anlayışını sürdürdüğü görülmektedir.

1 Bu tanımlamayla birlikte Risale-i Nur hareketi ve Nurculuk da tartışmaya açılmakta, bilhassa son dönemin popüler tartışma konularından biri olan tarikatler ve cemaatler de gündeme gelmektedir.

Murat Ergin, incelemesinde Nurculuk ve Risale-i Nur hareketi ile ilgili şunları söylemektedir: "Halk arasında Risale-i Nur okuyanlara kısaca Nurcu denilmektedir. Nurculuk olarak da bilinen Risale-i Nur hareketi ise Risale-i Nur külliyesi vasıtasıyla, imamı taklitten tahkike yükseltmenin ve İslamiyete bu eserler aracılığı ile hizmet etme hareketinin adıdır (Ergin, 2001: s. 94). Risale-i Nur hareketinde görülen temel özellikleri, imana hizmet, uhuvvet, ihlas, sıdk, müsbet hareket, sadakat, sünneti yaşamak ve takvaya riayetle sabır ve ümit başlıklar altında toplamak mümkündür (Ergin, 2001: s. 94). Ömer Laçiner de Zaman İçinde Bediüzzaman adlı esere yazdığı Sunuş'ta resmi ideolojinin Nurculuğu gericiğin başat bir akımı, Said Nursi'yi de irtica tehlikesinin timsali, tam teşekküllü portresi olarak gördüğünü ifade ettikten sonra (Baysülen, Canlı, 2010: s. 11) resmi ideoloji karşısında Bediüzzaman Said Nursi'nin ifade ettiği anlam çerçevesi, "potansiyel tehlike" ve "imkanlar" üzerinden değerlendirmektedir. Hulusi Şentürk de kapsamlı çalışmasında Bediüzzaman Said Nursi ve Nur Hareketi başlığı altında, Nur hareketinin Cumhuriyet döneminde rejimi en fazla tedirgin eden ve üzerinde baskılar kurulan hareket olduğunu dile getirmekte ve hareketin temel prensiplerine yer vermektedir (Şentürk, 2011: s. 152-162). İslam Ansiklopedisi'nin Said Nursi maddesinde de Nurculuk, Cumhuriyet döneminde doğup gelişen dini ihyâ hareketi olarak tanımlanmakta, "Hareketin iç yapısını oluşturan en önemli özellikler "uhuvvet, ihlâs, acz-fakr-şefkat-tefekür" olarak sıralanmaktadır. (Alpaslan Açıkgenç, İslam Ansiklopedisi, Said Nursi Md.)

Köprü'nün ele aldığı konulara bakıldığında, İslamcı, muhafazakâr, liberal diyebileceğimiz farklı mensubiyetlere sahip çok geniş bir yazar yelpazesinde geniş bir konu ve yazar indeksiyle karşılaşılmaktadır. Risale-i Nur hareketi içinde yetişmiş isimlerin dışında Abdurrahman Dilipak, Ali Bayramoğlu, Etyen Mahçupyan, Vedap Bilgin, Yusuf Kaplan, Mustafa Armağan, Hayrettin Karaman, Hüseyin Hatemi, Mehmet Altan, Nuray Mert, Niyazi Öktem, Taha Akyol, Faruk Birtek, Bekir Berat Özipek, Atilla Yayla, Mustafa Erdoğan, Ahmet Taşgetiren, Müfid Yüksel, Doğu Ergil, Cengiz Aktar, Ali Bulaç, Cüneyt Ülsever, Coşkun Can Aktan, Kadir Canatan, Recep Şentürk, Mithat Sancar, Vahap Coşkun, Ahmet Yıldız, Mücahit Bilici, Cemil Ertem, Sacit Adalı... gibi fikir ve akademi dünyamızın farklı isimlerinin aynı sayfalarda buluşması Türkiye sosyolojisi açısından dikkate değerdir.

Köprü'nün 46 sayısından itibaren günümüze kadar sırasıyla şu dosya başlıklarını ele aldığı görülmektedir: Bediüzzaman'ın Görüşleri Işığında Doğu ve Güneydoğu Hadiselerinin Gerçek Reçetesi (Bahar 1994, sayı, 46), Gecikmiş Bir Cihad Çağrısı (Yaz 1994, sayı, 47), Şeriat Nedir (Güz 1994, sayı, 48), Risale-i Nur'a Doğru (Kış 1995, sayı, 49), Din ve Siyaset (Bahar 1995, sayı, 50), Laiklik ve Sekülerizm (Yaz 1995, sayı, 51), Milliyetçilik (Güz 1995, sayı, 52), Bilim ve Din (Kış 1996, sayı, 53), Çağdaş Kur'an Yorumu (Bahar 1996, sayı, 54), İslam ve Sanat (Yaz 1996, sayı, 55), Ordu, Devlet ve Demokratikleşme (Güz 1996, sayı, 56), Hoşgörü: Nereye Kadar? (Kış 1997, sayı, 57), Devlet ve İktidar (Bahar 1997, sayı, 58), Dünyevileşmenin Farklı Boyutları (Yaz, Güz 1997 sayı, 59-60), Modernleşme Serüveni (Kış 1998, sayı, 61), Alevilik (Bahar 1998, sayı, 62), İslami Hizmet Metodları (Yaz 1998, sayı, 63), Hürriyet, Meşruiyet ve Cumhuriyet (Güz 1998, sayı, 64), Devlet-i Âliye (Kış 1999, sayı, 65), Kış Müslümanlığı (Bahar 1999, sayı, 66), Popüler Kültür (Yaz 1999, sayı, 67), Eğitim (Güz 1999, sayı, 68), İnsanlığın En Uzun Yüzyılı (Kış 2000, sayı, 69), Bediüzzaman Özel Sayısı (Bahar 2000, sayı, 70), Güzellik Felsefesi: Estetik (Yaz 2000, sayı, 71), İslam'ın Siyasallaşması Sorunu (Güz 2000, sayı, 72), İslam'ın Yeniden Yorumlanması (Kış 2001, sayı, 73), Nübüvvet (Bahar 2001, sayı, 74), Ahlak (Yaz 2001, sayı, 75), Ölüm Gerçeği (Güz 2001, sayı, 76), Küreselleşme Krizi (Kış 2002, sayı, 77), İrtica: Tehlike mi, Maske mi? (Bahar 2002, sayı, 78), Seslerin Estetiği: Müzik (Yaz 2002, sayı, 79), Demokrasi Kültürüne Katkı (Güz 2002, sayı, 80), Medeniyet (Kış 2003, sayı, 81), Evrensel Barışa Çağrı (Bahar 2003, sayı, 82), Genetik Bilimi Nereye Gidiyor? (Yaz 2003, sayı, 83), Tesettür (Güz 2003, sayı, 84), Avrupa Birliği (Kış 2004, sayı, 85), Said Nursî (Bahar 2004, sayı, 86), Popüler Esaret: Nefisperestlik (Yaz 2004, sayı, 87), Bitmeyen Esaret: Yoksulluk (Güz 2004,

sayı, 88), Bilim ve Din (Kış 2005, sayı, 89), Sivil Toplum ve İletişim (Bahar 2005, sayı, 90), Hidayet: Dine Yöneliş Zamanı (Yaz 2005, sayı, 91), Adalet (Güz 2005, sayı, 92), İsevilik: Hz. İsa İslamı (Kış 2006, sayı, 93), Anarşi-Terror (Bahar 2006, sayı, 94), Ahlak (Yaz 2006, sayı, 95), İnsan Hakları (Güz 2006, sayı, 96), Muhafazakarlık (Kış 2007, sayı, 97), Güneydoğu'daki Etnik Problemler ve Çözüm Arayışları (Bahar 2007, sayı, 98), Kamusal Alanda Din, Siyaset-Toplum İlişkileri (Yaz 2007, sayı, 99), İlme, İrfana, Ümrana Köprü (Güz 2007, sayı, 100), Sevgi (Kış 2008, sayı, 101), Bir Medeniyet Dili Olarak Risale-i Nur (Bahar 2008, sayı, 102), Meşrutiyet'in Yüzüncü Yılında Türkiye Demokrasisi (Yaz 2008, sayı, 103), Türkiye'nin Demokrasi Süreci (Güz 2008, sayı, 104), Demokrat Anayasa Arayışları (Kış 2009, sayı, 105), Küresel Kriz ve Said Nursî'nin İktisat Görüşü I (Bahar 2009, sayı, 106), Küresel Kriz ve Said Nursî'nin İktisat Görüşü II (Yaz 2009, sayı, 107), İttihad-ı İslam (Güz 2009, sayı, 108) İbadet (Kış 2010, sayı, 109), Çağımızın Sorunlarına Çözüm Arayışları ve Said Nursî Modeli (Bahar 2010, sayı, 110), Said Nursî'nin Demokratik Toplum Tasavvuru (Yaz 2010, sayı, 111), Üçüncü Said (Güz 2010, sayı, 112), Kadın (Kış 2011, sayı, 113), Said Nursî'nin İslam Dünyası Tasavvuru: Hutbe-i Şamiye (Bahar 2011, sayı, 114), Sıdk, Muhabbet, Kardeşlik ve Dayanışma Manifestosu: Hutbe-i Şamiye (Yaz 2011, sayı, 115), Münazarat (Güz 2011, sayı, 116), Yüz Yıllık Demokrasi Manifestosu: Münazarat (Kış 2012, sayı, 117), Said Nursî'nin Medeniyet Anlayışı (Bahar 2012, sayı, 118), İnsanlığın Kurtuluş Reçetesi: Kuran Medeniyeti (Yaz 2012, sayı, 119), Demokrat Anayasa Arayışları II (Güz 2012, sayı, 120), Risale-i Nurların Şerhi (Kış 2013, sayı, 121), Risale-i Nur'dan Örneklerle Şerh ve İzah (Bahar 2013, sayı, 122), İnsanlık ve Dünya Barışı İçin Said Nursî'nin Milliyet Anlayışı (Yaz 2013, sayı, 123), İnsani Değerler, Toplumsal Barış, Milliyet ve Milliyetçilik (Güz 2013, sayı, 124), Demokratlık (Kış 2014, sayı, 125), Toplumsal Hareketler ve Bir Arada Yaşama (Bahar 2014, sayı, 126), Said Nursî'ye Göre Bir Arada Yaşama Prensipleri (Yaz 2014, sayı, 127), Bir Hakikatin Rüyası: Rüyada Hitabe (Güz 2014, sayı, 128), Kabe Merkezli Bir Ortadoğu (Kış 2015, sayı, 129), Bir Tecdid Hareketi Olarak Risale-i Nur (Bahar 2015, sayı, 130), İmani ve İnsani Bir Dilin İhyası Risale-i Nur (Yaz 2015, sayı, 131), Tüm Zamanların Toplam Vahşeti: Harb-i Umumi (Güz 2015, sayı, 132), İslam Medeniyetini Tasfiye Hareketi: Kuran Müslümanlığı (Kış 2016, sayı, 133), Doğu'da ve Batı'da Doğru İslamiyet (Bahar 2016, sayı, 134), İnsaniyet-i Kübra Olan İslamiyet (Yaz 2016, sayı, 135), Başkanlık Sistemi ve Adem-i Merkeziyet (Güz 2016, sayı, 136), Meşveret (Kış 2017, sayı, 137), Din Devlet ve Cemaat İlişkileri (Bahar 2017, sayı, 138), Hukukun Üs-

tünlüğü ve Adalet Ekseninde Devlet ve Cemaatler (Yaz 2017, sayı, 139), Bir Medeniyet Projesi Medresetüzzehra (Güz 2017, sayı, 140), Bir Eğitim İdeali (Kış 2018, sayı, 141), İslam Kardeşliği (Bahar 2018, sayı, 142), Hürriyet, Demokrasi, İslam Kardeşliği (Yaz 2018, sayı, 143), İki Avrupa (Güz 2018, sayı, 144), İnsan (Kış 2019, sayı, 145), Adalet ve Liyakat (Bahar 2019, sayı, 146), Kardeşlik Hukuku (Yaz 2019, sayı, 147), Risale-i Nur ve Tıp (Güz 2019, sayı, 148), Risale-i Nur ve Tıp II (Kış 2020, sayı, 149), Hürriyet (Bahar 2020, sayı, 150), İslami Hizmet Metotları (Yaz 2020, sayı, 151), Aile- İstanbul Sözleşmesi (Güz 2020, sayı, 152), Bir Hukuk Manifestosu: Divan-ı Harb-i Örfî (Kış 2021, sayı, 153), İnsanlık İçin Yeniden Asr-ı Saadet (Bahar 2021, sayı, 154), Yeniden Asr-ı Saadete Doğru (Yaz 2021, sayı, 155), Kadın (Güz 2021, sayı, 156), Ayetül- Kübra (Kış 2022, sayı, 157), Bediüzzaman Said Nursî'nin Müdafaları (Bahar 2022, sayı, 158), Bediüzzaman Said Nursî'nin Gelecek Tasavvuru (Yaz 2022, sayı, 159), Risale-i Nur Kongreleri (Güz 2022, sayı, 160), Aynanın İki Yüzü: Rahmet ve Musibet (Kış 2023, sayı, 161), Gençlik (Bahar 2023, sayı, 162), Hukuk ve Hürriyet (Yaz 2023, sayı, 163), Adalet, Meşveret, Hürriyet ve Hukukun Üstünlüğü Temelinde Cumhuriyet (Güz 2023, sayı, 164), Cumhuriyet (Kış 2024, sayı, 165).

Akademik fikir dergiciliğinin sürekliliği ve ele alınan konuların çerçevesi incelendiğinde Köprü'nün uzman fikirlerle yoğrulmuş bir düşünce külliyatını gelecek nesillere ve düşünce dünyamıza fikrî bir miras olarak bıraktığını söylemek mümkündür. Dosya başlıklarından yola çıkılarak bir içerik analizi yapıldığında Köprü'nün Türkiye'nin demokratikleşme süreci içerisinde tartıştığı temel konularla birlikte Risale-i Nur ve Bediüzzaman'la ilgili bazı özel dosya konularına yer verdiği ve zaman zaman da İslam dünyasını ve tüm insanlığı ilgilendiren hususları dosya konusu yaptığı görülmektedir. Ele alınan konuları bir sınıflamaya tabi tutmak gerekirse şöyle bir sonuca ulaşmak mümkündür:

Türkiye'nin Demokrasi Süreci, Demokratikleşme, Adalet, Hukukun Üstünlüğü, İnsan Hakları ve Köprü

Türkiye'nin demokratikleşme problemi etrafında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e tevarüs eden temel tartışma konularının neredeyse tamamının Köprü dergisinde dosya konusu haline getirildiği görülmektedir. Demokratikleşme olgusu etrafında birden fazla sayıda işlenen demokrasi, demokratlık, demokratik anayasa, din- devlet- siyaset ilişkileri, hürriyet, adalet, meşrutiyet ve cumhuriyet, milliyetçilik, Alevilik, Kürt sorunu, cemaatler vb. konularla ilgili Köprü'de söylenenlerin hukuk devleti olmayı başarabilmiş gelişmiş demokrasilerin dile getirdiği evrensel değerlerle örtüşür bir nitelik taşıması son derece dikkat çekicidir.

Bu konuların işlendiği sayılarda en az bir buçuk asırlık bir demokratikleşme ve anayasa geçmişine sahip ülkemizin istenilen düzeyde bir demokrasiye neden sahip olamadığı, demokratik bir yapıyla ilgili teorik fikirlerin pratik zeminlere neden taşınmadığı, Türkiye demokrasisinin temel problemlerinin ve kırılma noktalarının neler olduğu, Türkiye’de insan haklarının ve evrensel hukuk değerlerinin uygulanmasının önündeki engellerin neler olduğu, İslam ve demokrasi arasında nasıl bir ilişki söz konusu olduğu gibi sorular Bediüzzaman Said Nursi’nin referansları ışığında tartışılmaktadır.

Bu tartışmalarda, İslam toplumlarında demokrasi kültürünün algılanış biçiminin farklılıklar gösterdiği, kimi Müslümanların demokrasiyi yabancı bir kültürden kaynaklanmasından dolayı, İslâm düşüncesiyle bağdaştıramadığı tespitine yer verilmekte, Nursi’nin ise demokratikleşmeye dinî kaynaklardan deliller getirip, meşrutiyet, cumhuriyet, demokrasi kavramlarına din adına sahip çıkarak bu olguların temelini; hürriyet, kanun hakimiyeti, millet hakimiyeti, eşitlik ve adalet gibi kavramlarla pekiştirdiği, Bediüzzaman’ın İslâm toplumlarının gelişebilmelerine dair tezlerini, hürriyet ve demokrasi üzerine bina ettiği ifade edilmekte ve “Bediüzzaman meşrutiyetin kaynağını, İslamiyet olarak göstermekte ve Hz. Adem’den bu yana devam eden nübüvvet silsilesinin bir meyvesi olarak görmektedir. Bu tezin kutsi kaynaklarının; “Ve işlerinde onlarla (Sahabeler) istişare et!” (Âl-i İmran Suresi: 159) ve “Onların aralarındaki işleri istişare iledir” (Şura Suresi: 38) gibi ayetler olduğunu ifade etmektedir. Aslında demokrasi varlık içinde gizlenmiş, kişilerin arzu ve meyillerinin etkisi ile gölgelenmiş ilahi mesajın kolektif şuur ile daha rahat algılanabileceğinin sosyolojik olarak ifadesidir” denilmektedir (Yalman, 2002: sayı 80, s. 11).

Yine demokratikleşme sürecinin temel tartışma konularından olarak Türk modernleşmesinin de temel dinamiklerinden biri olarak tarihi bir derinliğe sahip olan anayasa geleneğinin çoğu kez totaliter ve devletçi zihniyete kurban edilmesi, hazırlanan anayasaların bireye karşı devletin ya da devletçi geleneğin yanında yer alması probleminin de din-devlet-siyaset ilişkileri ve temel hak ve hürriyetler bağlamında sıklıkla dergi sayfalarında ele alındığı görülür. Modern toplumlara yakışan özgürlükçü demokrasinin ilkelerini benimseyen bir anayasanın nasıl hayata geçirilebileceğinin, devlet temelli yaklaşımların bireyin hak ve özgürlükleri lehine nasıl sonuçlandırılacağına tartışıldığı bu sayılarda Bediüzzaman’ın hukuk önünde eşitlik ilkesini benimseyen, temel hak ve hürriyetleri garanti altına alan, hakiki adalet ve fazilete dayalı, norm düzeyinden ziyade gerçeklik düzeyine işaret eden bir yapıyı işaret etmesinden hareketle “Anayasa insan haklarını ve bunun te-

meli olan insan onurunu esas almalı; insan hak ve hürriyetlerine, sevgiye, saygıya, birlikte yaşama iradesine atıf yapmalıdır.” denilerek “Anayasa insan haklarını; başkalarının haklarını ihlal etmemek ve dolayısıyla “kul hakkına riayet etmek” olarak tanımlamalı” önerisi getirilmekte “Hukuku ve hakkı bölünmez bir bütün olarak ortaya koyan ve ‘hak haktır, küçüğüne büyüğüne bakılmaz’ prensibini yansıtan adalet-i mahza kavramı; demokrat anayasanın ruhunu oluşturmaktadır.” ifadeleriyle anayasaların kişi hak ve özgürlüklerini hiçbir şey için feda etmemesi gerektiği, devletin bekası ve devamı gibi devleti önceleyen yaklaşımların terk edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Risale-i Nur Enstitüsü, Deklarasyon, 2012: Sayı 120, s. 11-13).

Said Nursi'nin Kuran'ın dört temel esasından biri olarak temellendirdiği adalet konusunda da Köprü sayfalarını süsleyen bir çok sayıdan ve makaleden söz etmek mümkündür. Genel bir yaklaşımla bu sayılarda da adalet-i mahza'yı ifade eden “Birisinin hatası ile başkası cezalandırılmaz”, “Hak haktır, büyüğüne küçüğüne bakılmaz. Bir fert, umumun selameti için dahi feda edilmez. Toplumun selameti için ferdin hayatı veya hakkı feda edilemez. Bir masumun hakkı, bütün halk için dahi iptal edilmez.” şeklindeki Kur'anî yaklaşım savunulmakta, bu anlayışın insanı merkeze alan “hukuk devleti” arayışlarına yeni açılımlar kazandıracığı vurgulanmakta (Editör, Güz 2005: sayı. 92, s. 5), “Hukukun üstünlüğünün sağlanamadığı; şahsi emellerin, menfaatlerin ve siyasi garazların hakim olduğu bir devlet yapısında adaletten söz edilemez” denilmekte, İslam medeniyetinin temel dayanağının hak olduğu, bunun da adaleti gerektirdiği ifade edilmektedir (Risale-i Nur Enstitüsü, Deklarasyon, 2017: sayı 139, s. 125).

Türkiye'nin kadim tartışma konularından ve fay hatlarından birini oluşturan Din-devlet ve siyaset ilişkileriyle yine bu çerçevede ele alınması gereken dinî gruplar ve cemaatler hususu da Köprü'nün dikkat çektiği konular arasındadır. Bediüzzaman ve talebelerinin “Devletin temel nizamlarını dinî esaslara uydurmak için gizli cemiyet kurmak, rejim aleyhinde olmak, tarikatçılık, emniyet ve asayiş bozmak, laikliğe aykırı davranmak” gerekçeleriyle toplu olarak tutuklamalara mâruz kaldığı fotoğraf, Türkiye'nin inanç hürriyeti çerçevesinde ortaya çıkan temel bir problemini de ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Köprü'de, hukuk devleti kavramının demokrasilerin ayrılmaz bir parçası olarak telakki edilmesi gerektiği, buna göre fertlerin vazgeçilmez, hiçbir kurum ve şahıs tarafından çiğnenemez, ihlal edilemez temel hak ve hürriyetlerinin olduğu savunulmakta, devletin hukuka tabi olmasının, ferdin gerektiğinde devlete karşı korunacağını gösterdiği ifade edilmektedir. (Editör, Yaz 2017: sayı. 139. s. 5) Cemaatler, Kuran ve Sünnet ekseninde iman, ibadet, ahlak ve

fazilet gibi meselelerde insanları hakikate ulaştırmayı maksat edinen, sadece Allah rızasını esas alan, siyasi parti ve dünyevi ideolojilerden sıyrılmış manevi topluluklar olarak tarif edilmekte, “cemaatler iktidara talip olmamalı, bunun yerine iktidardakilerin yanlışlarını düzeltmeleri için ikazda bulunmalıdırlar” denilmekte, devletin hizmetkar olduğu vurgulanarak ferdi ve sosyal hayata hizmet eden cemaatlerin faaliyetlerine engel olmanın devletin asli yapısıyla bağdaşmadığı ifade edilmektedir (Editör, Yaz 2017: sayı 139, s. 127).

Bediüzzaman Said Nursî'nin dini bütün siyasetlerin üzerinde gören ve iman hakikatlerinin hiçbir şeye alet edilmemesi gerektiği fikrinden hareketle, onun siyaseti dinsizliğe alet eden anlayışı reddettiği gibi dini siyasete alet eden anlayışların da karşısında olduğu vurgulanmakta (Karabaşoğlu, Bahar 1995: sayı 50, s. 3-18), yine Risale-i Nur'da ifadesini bulan, bürokrasiye ve iktidar gücüne yaslanarak dinî hizmetlerin daha iyi yapılabileceği anlayışını ifade eden “siyasetli cemaat, entrikalı cemaat” fikrine de karşı çıkılmakta, “Risale-i Nur hareketinin siyasetli cemaatler, entrikalı cemiyetler, gizli komiteler vs. ile ilgisinin olamayacağı” (Dursun, bahar/2022: sayı 158, s. 62) vurgulanmaktadır.

Risale-i Nur hareketinin en çok sahip çıktığı kavramlardan biri olan demokrasi da Köprü'de “Demokratlık, modern toplumların ve fertlerinin kendilerine yakıştırdıkları bir elbise midir, yoksa tarihî seyri içerisinde farklı rejimler ve sistemler içinde dahi rastlayabileceğimiz bir tavır ve zihniyeti mi ifade etmektedir?” sorusu ışığında (Editör, Kış 2024: sayı 125, s. 5) tartışmaya açılmakta ve demokrasi “ötekileştirmeyen, farklılıkları zenginlik olarak algılayan, adil, hürriyetçi tavır ve kuralları benimseyen, devlete, statükoya ya da belli bir zümreye yaslanmadan yüzünü bireye ve topluma dönen, adalet üreten bir hukuk sisteminin savunucusu olan, hukukun üstünlüğüne inanan bir duruş” (Editör, Kış 2014 , sayı 125, s. 6) olarak tarif edilmekte, “Toplum demokratlaşmadıkça sistemin de demokratlaşması mümkün değildir. Toplumun demokratlaşması ideolojilerden ve müstebit yapılardan kurtulmuş hür bir eğitim anlayışı ile mümkündür. Zira bir millet cehaletle hukukunu bilmezse ehl-i hamiyeti dahi müstebid eder.” (Risale-i Nur Enstitüsü, Deklarasyon, Kış 2014, sayı 125, s. 14) denilerek Bediüzzaman'ın meşrutiyeti millet hakimiyeti olarak tarif ettiği, demokratiğin meşveret ve istişareyi inşa etmeyi gerektirdiği, bunun yolunun da insanın iradesinin hürleşmesinden, ilim ve fikir hürriyetinin sağlanmasından (Risale-i Nur Enstitüsü, Deklarasyon, Kış 2014, sayı 125, s. 14) geçtiği vurgulanmaktadır.

Allah'ın Varlığı, İnsanın Yaradılış Gayesi ve İnsanın Mahiyeti Çerçevesinde Tartışılan Ontolojik Problemler ve Köprü

Maddeten doyurulan, fakat ruhen aç bırakılan modern çağ insanının ontolojik arayışları ve bu arayışların doğurduğu manevi buhranlar yaratıcının varlığı, insanın mahiyeti, din, iman, ahlak, ölüm ve sonrası gibi kavramlar etrafında tartışılmaya devam etmektedir. Büyük bir yanılgı olarak önceleri sadece Batı'ya ait bir problem gibi görülen ontolojik problemlerin bugün İslam toplumlarının da meselesi haline gelmesi dikkat çekici bir husustur. Coğrafya farklılığı gözetmeksizin, küçük bir köy haline gelen dünyamızda varlığını sorgulayan insanlığın yeni arayışlar içerisinde olduğu, ne gerçeklikten kopmuş bir Hristiyanlığın ne de hali hazırdaki İslamilik adı altındaki uygulamaların bu arayışlara cevap veremediği görülmekte; bütünüyle insanlık adete imanı yeniden keşfetmeyi arzulamakta, kendisini yaratıcı ile buluşturacak köprüler aramaktadır. Zira materyalist yaklaşımlar ve din dışı felsefe insanlığa beklediği saadeti veremediği gibi, insanlığı büsbütün huzursuz etmekte, “popüler esaret” olarak nitelendirebileceğimiz “nefisperestlik” ve popüler kültürün sunduğu “dünyevileşme, günübürlük yaşam” ve hedonist yaklaşımlar insanlığa sorgusuz ve sorumsuz bir hayatı dayatmakta, insanı kendi nefsinin esiri yaparak yaradılış gayesinden uzaklaştırmaktadır.

Köprü başlıklı yazısında “Kainat denen şiirin sevebilme potansiyeli olan her varlık ve kalpler ile sevginin kaynağı olan mukaddes muhabbet arasında bir köprü konumunda” olduğunu ifade eden Yalman, ruhun asıl vatanına yönelik seyahatinde önüne çıkan azgın nehirleri aşmak ve derin uçurumları atlamak cehdi içindeki kavuşma arayışlarının tezahürleri olduğunu söylemekte “ bu yönü ile varlık, abd ile Mabud arasındaki ilk köprü olarak kabul edilmelidir” demektedir. Bu yaklaşıma göre “Mülk, her idrak sahibini meleketi alemlere taşıyan bir berzah olarak algılandığında kavuşmanın ilk adımı da atılmış olur” (Yalman, 2007: s. 24).

“Son dönem Batı insanı, kendisini kuşatan madde, eşya, somut, görünen, fizik duvarları içinde sıkılmış, bunalmış; onun ötesinde görünmeyene, mistisizme, soyuta, manaya, ruha, imana, dine açılma gereği duymuştur. Post-modernizmin fantastikle deşelediği şey, nihaî olarak imana dayanmaktadır.” (Çetin Yaz 2005, Sayı 91, s. 42) şeklinde tesbit edilen, imanı yeniden keşfetme çabası olarak niteleyebileceğimiz hususlar çerçevesinde entelektüel dünyanın tartıştığı birçok mesele, Bediüzzaman Said Nursî'nin iman hakikatlerinin anlaşılmasına yönelik metodolojisiyle Köprü sayfalarında yer almaktadır.

Kastamonu’da “Muallimlerimiz bize Allah’tan bahsetmiyorlar” diyen lise talebelerine “okuduğunuz fenleri dinleyin” diyerek cevap veren ve her bir fennin Allah’tan bahsettiğini ifade eden Bediüzzaman’ın mana-i harfi yaklaşımı ile kainattaki işleyişi tevhid merkezli yeni bir paradigmaya dayandırması, Risale-i Nur’da insana yaratıcısını tanıtan sayısız delillerle birlikte üç külli muarrif olarak Kuran-ı Kerim ve Hz. Muhammed ile birlikte Kainat Kitabı’nın sunulmasına bilim-din çatışmasına yaslanan inkarcı fikirlerin reddiyesi bağlamında dikkat çeken Köprü’de, insan yaratılış ağacının en mükemmel meyvesi olarak tanımlanarak insanın rüçhanîyetine dikkat çekilmekte (Kaysıcı: Kış 2019: s. 11- 28), insanın yaratılış gayesi ve mahiyeti ile ilgili hususlar bir çok makalede ele alınmaktadır.

Köprü’nün İslam dünyası, Avrupa ve Medeniyet Tasavvuru

Risale-i Nur’un yerelden evrensele uzanan fikirlerine ev sahipliği yapan Köprü vicdandan medeniyete uzanan geniş bir perspektif içinde tüm insanlığı ilgilendiren konuları tartışmaya açmakta, İslam aleminin geri kalmışlığı, Avrupa ve Avrupa Birliği, Küreselleşme vb. hususlarda hakim İslami yorumların dışında özgün bir medeniyet ve insanlık tasavvuru ortaya koymaktadır.

Said Nursî’nin İslam dünyası tasavvuru olarak nitelenen Hutbe-i Şamiye dosyasında “Bediüzzaman’ın yüz yıl önce irad ettiği Şam Hutbesi; aşağılanmayı, insan onurunun hiçe sayılmasını kabullenmeyen, haksızlar ve zalimler karşısında alçalmayan, küçülmeyen, mazlumları aşağılamayan, insanlık onurlarını zedelemeyen; zalimlere dalkavukluk yapmadığı gibi zayıf ve güçsüzlere de zorbalıkla davranmayan, zorla hükmetmeyen, kibirlenmeyen, şefkatle donanmış imanlı bireylerden oluşan bir İslam toplumu tasavvur etmektedir” (Risale-i Nur Enstitüsü, Deklarasyon, Bahar 2011, sayı 114, s. 216) denilmekte, İslam aleminin ittihadı muhtaç olduğu vurgulanarak bunun ancak hamiyet-i diniye ile gerçekleştirilebileceği ifade edilmekte ve İslam toplumlarının ayrıştırıcı değil birleştirici ortak değerler etrafında kenetlenmesinin önemine dikkat çekilmektedir (Risale-i Nur Enstitüsü, Deklarasyon, Bahar 2011, sayı 114, s. 216).

Geniş anlamı ile Avrupa’nın, Batı medeniyetini ve Hıristiyan dünyasını temsil ediyor oluşu, öznesi İslam dünyası olan çeşitli tartışmalarda olumsuz yaklaşımlarla kendini göstermektedir. İslam dünyasının geri kalış sebepleri, medeniyet tartışmaları, Batılılaşma, modernleşme, İslamofobi gibi konular çerçevesinde tartışılan Batı, Hıristiyanlık, Avrupa ve Avrupa Birliği konularında İslam dünyasındaki yerleşik görüşlerin dışında özgün fikirleri seslen-

diren Köprü, genel olarak dışlayıcı, ötekileştirici değil, uzlaştırıcı ve olumlu bir çerçeve çizmektedir. Osmanlı modernleşme süreci içerisinde Avrupa'yı toptan reddeden ya da her şeyiyle Avrupa'yı kabul eden yaklaşımlar karşısında Bediüzzaman Said Nursî'nin üçüncü yol olarak Avrupa'yı ikiye ayırması, İsevîlik din-i hakikîsinden beslenerek insanlığa faydalı sanatları sunan, adalet ve hakkaniyete hizmet eden, bilimsel gelişmelere katkıda bulunan Avrupa'ya ayrı bir önem atfetmesi ve bu Avrupa'yı materyalist felsefenin etkisiyle insanlığı sefahete ve inançsızlığa, her alanda huzursuzluğa sürükleyen, bozulmuş olarak nitelediği İkinci Avrupa'dan ayırması Köprü'nün bu hususlardaki yol haritasını belirleyici niteliktedir. Bu bağlamda Türkiye'nin AB'ye girmesi halinde, içe kapalı bir yapıdan çıkarak başka toplumlarla ortak noktalarda buluşma çabası içerisine gireceği gerçeğinden hareketle otoriter eğilimlerin belirlediği yaklaşımlar içerisine hapsedilmiş Türkiye'nin AB'ye girmesi halinde bilgi seviyesi yüksek bir toplulukla evrensel değerler ortak paydasında buluşulacağı, hürriyetlerin daha geniş anlamda uygulanacağı bir dönem yaşanacağı savunulmakta bu durumun İslam dünyası ile ilişkilerini de sağlıklı bir zemine oturtmasına imkan hazırlayacağı dile getirilmektedir (Editör, Kış 2004, Sayı 85, s. 4-5).

Benzer durum medeniyet tartışmaları için de geçerlidir. İstiklâl Marşı'nın dördüncü kıtasında geçen "Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar" mısraından yola çıkılarak İslami kesimlerde oluşturulan bir medeniyet tedirginliği ya da düşmanlığı karşısında Köprü, Bediüzzaman'ın Kuran medeniyeti kavramlaştırmasıyla İslam'ın malı olarak gördüğü medeniyete sahip çıkmaktadır. Nihayetinde çağımızın ilahi mesajlardan arındırılmış seküler medeniyet anlayışının problemler yumağı içinde kıvranan bir dünya fotoğrafını insanlığa sunduğu, maddeten istediklerini elde eden günümüz insanının varlığın anlamını yitirerek iç dünyasında gerilediği, ahlaka, iyiye ve güzele dair temel değerlerini kaybederek para, güç, kariyer ve sefahetin pençesine düştüğü, hazcılık ve faydacılıkla sefihleşen, bencilleşen insanlığın sosyal, kültürel ve ekonomik krizlerle karşı karşıya kaldığı vurgulanarak, Kur'an medeniyetinin esaslarını "adalet, fazilet, kardeşlik, dayanışma, hakperestlik, hakiki hürriyet, ruhi tekamül" olarak temellendiren Said Nursî'nin medeniyet anlayışı önerilmektedir. (Editör, 2012, sayı 118 s. 5-8).

Risale-i Nur'un şerhi ve Köprü

Köprü dergisi yayın amaçlarında da belirtildiği gibi Bediüzzaman ve Risale-i Nurla ilgili çalışma ve araştırmaları desteklemekte, bu hususta özel sayılara yer vermektedir.

Bu dosya konularından biri olan “Bediüzzaman özel sayısı”nda Risale-i Nur Külliyyatı ve Bediüzzaman Said Nursi ile ilgili eserler bibliyografyasına yer verilmekte, (Bahar 2000, sayı 70) “Belgelerle Bediüzzaman” ve “Risale-i Nur Külliyyatının Telif Kronolojisi” başlıkları altında Risale-i Nur Enstitüsü’nün bazı çalışmalarına yer verilmektedir. Yine aynı sayıda RNE tarafından yapılan bir çalışmada Bediüzzaman’ın doğum tarihi tespit edilmiş, bazı farklı kaynaklarda 1873 ya da 1876 olarak belirtilen tarih 1878 olarak ispatlanmıştır. (Bahar 2000. Sayı 70. s.210-212) Yine bu çerçevede değerlendirebileceğimiz “Risale-i Nur’a Doğru”, “Bir Medeniyet Dili Olarak Risale-i Nur”, “Üçüncü Said”, “Hutbe-i Şamiye”, “Münazarat”, “Risale-i Nurların Şerhi”, “Ayetül Kübra”, Medresetüzzehra” “Rüyada Bir Hitabe”, “Harb-i Umumi” ve “Risale-i Nur ve Tıp” “Bediüzzaman ve Müdafası” gibi özel sayılar Bediüzzaman’ın ve Risale-i Nurların akademik çevrelere tanıtılmasını amaçlayan dosyalardır.

Sonuç ve Değerlendirme

Fikir dergiciliği içinde köklü bir geçmişe sahip Köprü dergisi İslami yayıncılık içinde önemli bir yere sahiptir. Birinci döneminde (1977-1994) aylık fikir ve sanat dergisi olarak yayın hayatını sürdüren dergi 1994 sonrasında üç aylık akademik bir dergi olarak yayın hayatına devam etmiştir. Başlangıcından itibaren “doğal hakemli dergi” niteliğine uygun bir anlayışla yayın hayatını sürdüren Köprü’nün fikir dergiciliğindeki yerini belirleme çabası Türkiye’nin Meşrutiyet’ten bu yana “demokratikleşme” olgusu etrafındaki tartışmaları da gündeme taşımaktadır. Bu noktada Köprü’nün sözlerini takip ederek Türkiye demokrasisinin tarihî izlerini, demokratikleşme çabalarımızın önündeki engellerin neler olduğunu, din-devlet-siyaset ilişkilerinin nasıl bir fay hattı üzerinde kurulu olduğunu görmek mümkündür. Bununla birlikte ülkemizde ve dünyada insan ve topluma dair tartışılan hususların neredeyse tamamının Köprü’de ele alınmış olması geniş bir külliyyatla karşı karşıya olduğumuzu haber vermektedir.

Köprü dergisi kültür ve medeniyet değişiminin insanımız ve toplumumuz üzerinde her alanda doğurduğu buhranlara çareler arayan niteliğiyle dikkat çekmektedir. Bununla birlikte İslamî anlayışı sadece kamusal alandan değil vicdanlardan da sökmek isteyen anlayış ve yapılar karşı Bediüzzaman Said Nursi’nin fikirleri ışığında bir reddiye olarak kabul edebileceğimiz Köprü, Risale-i Nur’un bilhassa Tevhid, nübüvvet, haşir ve adalet gibi temel konularına dikkat çekerek “iman” merkezli bir anlayışı hayatın her alanına aksettirmeyi hedeflemektedir.

Geleneksel İslam anlayışının çare üretemediği hususlarda “Hz. Mevlana, benim zamanımda gelseydi, Risale-i Nur’u yazardı. Ben de Hz. Mevlana zamanında gelseydim, Mesnevi’yi yazardım” diyen Bediüzzaman Said Nursi’nin asrın idrakine uygun yaklaşımıyla meseleleri değerlendiren Köprü, gelenek ve modernite arasında sıkışmış İslam toplumlarına günümüzün Kuranî yaklaşımını ifade eden Risale-i Nurun günümüz insanına sunduğu imkanları analiz etmeye çalışmıştır. Bu da fikir hayatımıza her yönüyle özgün bir fikri külliyatı miras bırakmaktadır.

Kaynakça

- Dursun, Ahmet. Bediüzzaman Said Nursi’nin Müdafaası, Köprü, Bahar/2022, Sayı 158.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi . 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi, Çağlayan Yay., İst. 1976.
- Açıkgenç, Alpaslan. İslam Ansiklopedisi, Said Nursi Md.
- Kaysıcı, Cafer. Risale-i Nur Penceresinden İnsanın Rüçhaniyetine Bir Bakış, Köprü Kış 2019, Sayı 145.
- Canlı, Cemalettin; Bayülse, Yusuf Kenan. Zaman İçinde Bediüzzaman, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.
- Atay, Falih Rifki. Çankaya, Larus Yayınevi, İstanbul, 2022.
- Yalman, Hakan. İyi Bir Müslüman İyi Bir Demokratır, Köprü, Güz 2002, sayı 80
- Yalman, Hakan. Köprü, Köprü Güz 2007, sayı 100.
- Ölçekçi, Haluk. Milliyetçi Fikir Dergiciliği Yayınlar Bibliyografyası, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, Bahar 2016, Sayı 42
- Kahraman, Hilal. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Fikri Dergiler ve Felsefi Kültür, Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2023, Sayı 12.
- Şentürk, Hulusi. İslamcılık, Çıra Yayınları, İstanbul 2011.
- Arslan, Hüseyin. “Dinî Gruplar ve Siyaset, Yeni Asya”, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 2012
- Karabaşoğlu, Metin. Siyaset Nedir, Ne Değildir?, Köprü Bahar 1995, Sayı 50
- Demirel, Muhsin, İlme, İrfana, Ümrana Köprü, Nisan 1977. Sayı 1.
- Ergin, Murat. Türkiye’de Nurculuk Gerçeği, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 2001
- Çetin, Nurullah. Postmodernizm Bağlamında İmanın Yeniden Keşfi, Köprü Yaz 2005, Sayı 91.
- Sönmez, Selim. Yeni Bir İlim Manifestosu Olarak Köprü, Güz 2007, sayı 100
- Risale-i Nur Enstitüsü, Risale-i Nur Külliyatının Telif Kronolojisi, Köprü, Bahar 2000, sayı 70
- Risale-i Nur Enstitüsü, Risale-i Nur Külliyatı ve Bediüzzaman Said Nursi ile ilgili eserler, Köprü, Bahar 2000, sayı 70